

Hezkuntza Sistema Publiko Burujaberantz

EH Bilduren
hezkuntza
proposamena

ehbildu

1. Sar hitza

Euskal hezkuntza geldialdian dago. Azken hamarraldietan, era askotako herri ekimenari esker neurri handian, Euskal Herriaren hezkuntza erronkei erantzun bazaie ere, egun, ez gara gure hezkuntza sistemaren eraikuntza prozesuan aurrerapausorik eman eta garai berrietara egokitzen ari.

Nazio begirada zabal batetik hauxe esan dezakegu: Euskararen ezagutzaren unibertsalizazioaren bidean lan asko egin bada ere, atzeraldi larri baten aurrean gaude; euskal kulturaren transmisioan inoizko emaitzarik txarrenak ditugu; ipar Euskal Herrian murgiltze ereduaren kontrako erasoak eta zentralizazio prozesuak pairatzen ari gara; Nafarroan, inklusioaren izenean, euskaraz ikasteko oztopoak areagotzen ari dira; Euskal Autonomia Erkidegoan geroz eta nabariagoa da sistemaren agorpena, aukera berdintasun eta ekitate falta, besteak beste.

Honi guztiari gure hezkuntzaren gainean dugun erabakitze eskubidearen ukazioa gehitu behar diogu. Euskal Herrian ez dugu hezkuntza sistema propiorik. Ondorioz, ez dugu geurea den hezkuntza eredurik ere. Espainiar zein frantziar estatuek euren neurriko hezkuntza eredu eta sistemak inposatzen dizkigute. Sistema hauek eredu neoliberal, patriarkal eta asimilatzailea dute oinarrian.

Bizi dugun errealitateak honako ondoriora garamatza: egungo hezkuntza sistemak agortu egin dira. Ez dira kapaz herri gisa ditugun erronkei erantzuteko, ezta ere, erkidego bakoitzak duen errealitatea aintzat harturik, aurrera begirako kalitatezko hezkuntza berrikuntza garatzeko. Etenaldian gaude, agorpen egoeran.

Egoera honetan, badira bi faktore denbora laburrean kolapsora eramango gaituztenak sakoneko erreformei ekiten ez badiegu: Jaiotza tasaren beheraka da lehena. Aurreikuspenak beldurgarriak ziren pandemia aurretik eta are beltzagoak dira pandemiaren eraginez. Klase eta jatorriagatiko segregazioa da bigarren faktorea, migrazio fluxuen areagotzearen aurrean nabarmen okerrera egingo duena.

Honi guztiari gehitu diezaiozun pandemiak hezkuntza ereduaren eta marko pedagogikoaren agorpenaren kontzientzia indartu duela. Eraldaketa pedagogiko sakon baten beharrea daude gure hezkuntza sistemak, zeinak digitalizazioaren aldagaia zuzen txertatu behar duen, hezkuntza digitalaren gaineko ikuspegi hezitzaile argi batekin eta teknologia tresna neutraltzat hartu gabe.

Testuinguru historiko honi erantzun nahi dio proposamen estrategiko honek, hain zuzen ere. Sinetsita gaude, gure herri gaitasunak askatzeko gai baldin bagara, agorpen egoera honi sen berritzailez aurre egiteko moduan egon gaitzkeela.

Izan ere, aurrean dugun hezkuntza panorama hau ibilbide historiko baten emaitza da, bere argi-ilunekin. Ibilbide horrek emandako ondare emankorra jaso eta egindako akatsetatik ikasiz, jauzi bat emateko garaia iritsi delakoan gaude: Euskal hezkuntza sistemaren eraikuntzaren fase historiko berri bat irekitzekoa.

Proposamen honekin ezkerreko soberanistok hezkuntza proposamen berritua plazaratzen dugu, herri gisako ikuspegia duena oinarrian eta Euskal Herriaren burujabetzeari ekarpen kualitatiboa egin asmo diona. Euskal Herrirako proposamena da, eta deklinazio eta ibilbide propioa izan beharko du eremu juridiko-administratibo bakoitzean.

Proposamen berritu hau EH BILDUren xedea den hezkuntza sistema publiko burujabearen norabidean dago kokatua. Alegia, euskal estatuan nahiko genukeen hezkuntza sistemaren hurbilpen bat izan asmo du. Egungo marko juridikoek inposatzen dizkiguten mugak ezin baitira oztopo izan proposamen erreal, egingarri baina, aldi berean, erradikalki eraldatzaileak egiteko, momentuak exijitzen duen eran. Beraz, proposamen hau, geure eskaintza politikoa (partzialki bada ere) gauzatzeko tresna izateaz gain, egungo marko juridikoek Euskal Herriaren hezkuntza burujabetzari sortzen dizkien kalteak agerian jartzeko tresna ere bada.

Proposamen honetan hezkuntza ez-unibertsitarioari buruz ari gara, 0-18 urte arteko ikaskuntzari buruz, alegia.

2. Gure hezkuntza sistemei begirada bat

Egunerokotasuneko gurgil zorotik aldendu eta Euskal Herriko hezkuntza panoramaren oinarritzko diagnosi kualitatibo bat aurkezten dugu jarraian, edozein hezkuntza sistemaren osasuna eta arrakasta neurtzeko oinarritzkoak diren zortzi galdera erantzuten saiatuz. Hasi aurretik, argi utz dezagun orokorrean begiratzen diegula gure hezkuntza sistemei, eta oso ondo dakigula badirela ikastetxeak eta hezkuntza komunitateak bestelako argazki bat ematen dutenak.

Ikaslea ondo al dago?

Aukera berdintasuna: 0-3 zikloak haurren garapenean duen garrantziaz jabetzean hasiak garela dirudien arren, oraindik ere ikuspegi asistentziala alboratu eta benetako hezkuntza izaera izan dezan bide luzea dugu aurretik. Horrez gain, haur eskola ugari ordainpekoak izanda, haur askori ez zaie aukera berdintasuna bermatzen. Halaber, hiriguneen eta landa eremuen arteko desoreka agerikoa da.

Dimentsio ahaztuak: soziala, emozionala, komunikatiboa. Ikaslearen ongizatean zuzeneko eragina duten hainbat dimentsio oso gutxi hartzen dira kontuan. Hezkuntzaren helburu kognitiboetatik haratago doazen helburuak ere (sozialak, emozionalak, harremanetarako gaitasuna eta abar) kontuan hartu eta bereziki sustatu beharko genituzke, ikasleen ongizatea bere familia testuinguruan bizi duen egoera sozialak ere baldintzatua dagoelako, eta emozioetan oinarritutako hezkuntzari arreta gutxiegia jarri diogulako orain artean. Parekideen arteko harremanean, ikasle-irakasleen artekoan eta gizartearekiko harremanean asko dago oraindik egiteke.

Erritmoak: Norbanakoaren erritmoak errespetatzeko zailtasunak. Ikasle bakoitza berezia da, bat eta bakarra, bere behar, zailtasun, kezka eta ikas-erritmo propioa duena. Gero eta kontzienteagoa da hezkuntza komunitatea gai honetaz, baina, ikasle bakoitzaren erritmoa errespetatuko duen hezkuntza eskaintzeko ezintasun nabarmenak ditu hezkuntza sistemak, oro har.

Ikaslea objektu edo subjektu: Ikaslea ez da bere hezkuntza prozesuaren protagonista. Badira ikaslea hezkuntza prozesuaren erdigunean jarri eta berau subjektu gisa hartzen duten ikastetxe ugari. Baina, kasu gehienetan, ez da horrela, erdigunean irakaslea dago eta ikaslea objektu pasibo bilakatzen da.

Ikasleen arteko harreman gatazkatsuak: Egia da azken urteotan hezkuntza administrazioek eta ikastetxeek ahalegin berezia egin dutela ikasleen arteko harreman eta tratu egokiak lantzeko hainbat programa martxan jartzen (Skolae eta

“Laguntza” Nafarroan). Baina gero eta gehiago azaleratzen ari dira bullying, cyberbullying, eraso sexista anizkoitzak eta bestelako kasuak, eta horrek aldaketa estrukturalak behar ditugula adierazten du.

Krisi ekonomikoa: Krisi ekonomikoak haurren hezkuntzarako eskubidean eragin kaltegarria izan du. Nola lortu ikaslearen zoriontasuna haurren %25 pobrezia egoera larrian bizi bada? Ongi elikatzeko zailtasunak baditu? Egun, muturreko pobrezia errealitate hedatua izanik ere, ezkutuan mantentzen saiatzen da familia asko. Hezkuntza sistema ez dago egoera hauei erantzuteko prestatua, eta nekez koordina daiteke modu egokian gizarte zerbitzuekin edo osasun sistemarekin.

Hezitzaileak zoriontsuak al dira? Hezitzaileak zoriontsu izan gabe nekez izango dira ikasleak zoriontsu. Hezkuntzan aritzen diren hezitzaile, langile zein guraso askoren lan baldintzak ez dira beharko luketenak. Gure ustez, gakoak diren hainbat arlotan badago zer hobetu: prestakuntza, lan-baldintzak, lan zama arintzea eta burokratizazioa gutxitzea, ratioak jaistera, azpiegiturak hobetzea eta gizarte errekonozimendua, besteak beste.

Administrazioek baliabideak modu ekitatiboan banatzen al dituzte?

Banaketa eta gardentasuna: Diru publikoaren banaketa eta gardentasunerako berme nahikorik ez dute eskaintzen egungo sistemek. Ikastetxeen proiektu eta beharretara egokitutako baliabideen banaketa egokitik urrun gaude. Eskola asko egoera berezietan aurre egiteko (segregazioak, migrazio tasa altuak, kulturen arteko talka, behar bereziko ikasleak) baliabide eskasian daude. Ondorioz, aniztasuna aukera baino arazo bilakatzen da.

Behar espezifikoari arreta: Behar bereziak dituen zonalde edo eskolari ez zaio behar adina baliabide eskaintzen. Gauzak horrela, askoz arreta gehiago jarri beharko litzaioke tokian tokiko beharrei erantzuteari: segregazioari eta masifikazioari aurre egiteari; zonalde erdaldunen euskalduntzea sustatzeari; migrazio handiena duten zonaldeetatik hasita, kultur aniztasuna eta inklusioa lantzeari; pobrezia tasa handienak dituzten eskoletan egoerari aurre egiteko neurriak hartzeari eta abar. Egun ikastetxeen %30 inguru ez dira ISEC (Índice Socioeconómico y Cultural) indizeak eskatzen duen mailara iristen. Kasu hauetan, ikastetxearen lan eta beharren balorazioa egiteaz gain, baliabideak eskaini behar zaizkie emaitzak hobetze aldera (programak, formazioa, irakasle gehiago, ratioak jaistera eta abar).

Honekin batera, landa eremuko eskolek ere arreta berezia behar dute. Adin tarte ezberdinak biltzen dira kasu askotan, eta hori ondo kudeatzeko formakuntza bereziak beharko lirake. Despopulazioaren erronkari aurre egiteko ere, eskola hauek ez ixteko apustu irmoa egin behar da herriak bizirik mantenduko baditugu.

Curriculumak egokia al da gizartearentzat? Eta ikasleentzat?

Euskal curriculumak ez da ardatza: Euskal curriculumaren eraikuntza eta inplementazioan urratsak eman diren arren (Eki, herri curriculumak), Espainia/Frantsiako curriculumak dira nagusi gure ikastetxeetan, Euskal Herriaren existentzia bera ukatzen dutenak. Euskal curriculumaren garapen, berrikuntza eta aplikaziorako herri bulkada apaldu egin da azken aldian, gainera.

Euskal kulturaren transmisioa ez da behar bezala bermatzen, are gutxiago Nafarroan: Hizkuntza gaitasuna ez bermatzearekin batera, erreferentzia izan daitezkeen kultura ekimenak ez dira behar beste bultzatzen: musika, literatura, antzerkia eta abar. Halaber, eremu formaletik haratago, euskaraz bizitzeko bestelako esperientziak martxan jartzeko programak desagertu egin dira azken urteetan, girotze barnetegiak kasu. Hizkuntzaren jabeak hutsetik haratagoko kultur transmisioan, komunikazio afektiboan, atzera egiten ari gara nabarmen. Pandemiaren eraginez egoerak okerrera egin du gainera, euskalgintzaren Kontseiluak eta beste eragile batzuek azaldu duten moduan.

Hizkuntza ereduak: Ikasleen heren batek ez du gutxieneko euskara maila erdiesten. Zergatik? Eskolaz kanpoko errealitateak eragin nabarmena badu ere, agerikoa da D ereduak ez duela behar beste euskalduntzen. Euskal Herriko hezkuntza komunitateak behin eta berriz azaldu du non dauden arazoak (hizkuntza ereduetan) eta non konponbideak (kalitatezko murgiltze eta mantentze ereduak).

Nafarroa Garaian errealitatea are larriagoa da. Nafarroako Eskola Kontseiluaren 2020ko datuen arabera Nafarroako ikasleen %25ak ikasten du D ereduak, B ereduak erresiduala da, A ereduak %14ak, eta ikasleen %61ak G ereduak dihardu. Alegia, Nafarroako ikasle gehienek ez dute inongo harremanik bertako hizkuntza den euskararekin. Erriberan A ereduak pixkanaka zabaltzea izaten ari da familia askorentzat euskarara gerturatze bidea. Kasu guztietan, behar den euskara maila lortzen ez duten ikasleak dira nagusi Nafarroan.

Horrekin batera, berriki jakin dugu gazteek euskararekiko atxikimendu lausoa adierazten dutela, bai eta euskararen erabilera atzera egin duela eskola eremuan.

Curriculum zurrunak: Ikuspegi klasikoaren arabera eraikiak (arloak, ikasgaiak eta abar). Euskal Herrian, oraindik orain, asko begiratzen diogu Madrili eta Parisi. Batetik, badago curriculumen inposizioa baina, bestetik, badago metropoliaren eskemetatik haratago begiratzeko ezintasuna ere. Salbuespenak salbuespen, curriculumak irakasgaia eta arloka antolatzen ditugu eta testuliburuetan oinarritzen gara eskolak emateko orduan (ia beti atzerriko editorialek eginak). Gainera, ez da errealitatearen azterketarik modu sistematikoan bultzatzen, ez eta ikasleen arteko elkarlanik ere.

Metodologia eta ebaluazioa: Ebaluazio irizpideak Madrilek eta Parisek ezartzen ditu, eta han erabakitzen da zer eta nola ebaluatu. Ebaluazioak hezitzailea eta integrala beharko luke, sistema bera ebaluatuz. Ari gara aldatzen, gero eta gehiago dira, unibertsitateekin zein hezkuntza administrazioekin elkarlanean, metodologia aldatzeko lanean ari diren ikastetxeak. Baina, oraindik ere, gutxi dira metodologian aldaketa sakonak egin dituzten ikastetxeak, azterketa sistema eta ebaluazio kuantitatiboaren ereduak aldendu direnak. Ebaluazioak zertan hobetu behar den ezagutzeko balio behar du, eta hobekuntza hori errealitate bilakatzeko bitartekoak jarri behar dira.

Baliabide inbertsio nahikoa eskaintzen al diogu hezkuntzari?

Hezkuntzari ez zaio Euskal Herriaren eta euskal gizartearen biziraupen eta garapenean duen paper zentrala aitortzen gobernuen partetik. Inbertsioen lehentasunen artean kokatu beharko litzateke eta inbertsioa Europako batz bestekora hurbildu beharko litzateke (Barne Produktu Gordinaren %6). Dena den, finantzetarekin batera, gardentasunean eta efizientzian ere (burokratizazioa gutxituz, adibidez) aurrerapausoak eman beharko lirateke, bata bestearekin loturik dago-eta.

Nolakoa da hezkuntza langileen prestigioa gizartean?

Hainbat faktorek eragiten dute irakasleek zein bestelako hezkuntza langileek gizartean bizi duten prestigio faltan. Hala nola, irakasleriaren aitortza sozialik ezak eta haienganako konfiantzarik ezak. Bestalde, irakasleen formakuntzak gabeziak adierazten ditu, eredu zaharkituei lotuegi dago askotan. Unibertsitatearen papera ere sakon aztertzea da, eta sare publikoan egonkortasun ezak eta behin-behinekotasun tasa altuak eragiten duen kaltea lazarria da.

Sarbidea eta formazioa: Batetik, irakasleen sarbidea egokia den edo ez aztertu beharko genuke; haur eta lehen hezkuntzan irakasle eskoletan ikasketak burutzen dituen segidan bilakatzen dira irakasle. Baina, gure uste apalean, gutxiegi baloratzen da ea irakaslea haurrekin lan egiteko profesional egokia ote den. Era berean, irakasle eskoletako prestakuntza gutxiegi bideratzen da praktikara. Bigarren hezkuntza eta goi mailako hezkuntzan zer esanik ez, urtebeteko badaezpada prestakuntzak irakasle izateko gaitzen du edonor.

Atal honetan aztertzea da, baita ere, kontratazio eredu bera, erabat zentralista dena eta norberaren ingurune sozialetik urrun irakastera behartzen duena irakasle asko. Era berean, zenbait eskualdetan, irakasle eta zuzendaritza taldeen zati handi bat aldatu egiten da urtez urte, hezkuntza proiektua egonkortzea ekidinez. Azkenik, Enplegu Eskaintza Publikoen (EPE) azterketa eredu oso memoristikoa eta edukiei begirakoa da, eta ondorioz, ez da baloratzen hautagaia irakasle izateko gaitua dagoen edo ez. Horrez gain, badago, baita ere, formakuntza iraunkorrerako eta berrikuntza pedagogikorako motibazioa areagotzeko estrategiak lantzeko beharra.

Lan baldintzak: Azken urteotako murrizketek lan baldintzen okertze nabarmena eragin dute. Behin behinekotasuna, egonkortasun tasa txikia, ikasle ratio altuak, bajak hartzeko zailtasunak, lan zamaren areagotzea eta abar. Lan baldintzak prekarizatzearen ondorioz, hezkuntza kalitatea kaltetu egin da.

Zuzendaritzak eta hezkuntza proiektuak: Zuzendaritza lanetan aritzeko irakasleek daukaten prestakuntza faltaz eta eskoletako hezkuntza proiektuen inguruan ere hausnarketa egin beharra dago. Zuzendaritza gehienak "behartuta" izaten dira hautatuak, ez dago horretarako formakuntza espezifikorik eta horrek zuzenean eragiten du eskoletako hezkuntza proiektuetan. Hezkuntza proiektuak paper huts bilakatzen dira kasu gehienetan. Eskola gutxi du eztabaidatua eta definitua zer-nolako hezkuntza eredu beratu nahi duen.

Atxikimendu eza: Aurrez aipatutako arazoek irakasleriaren ikastetxeko hezkuntza proiektuarekiko atxikimendu eza eragiten du hainbat kasutan. Zer atxikimendu izango du bokaziozko hautu profesionala egin ez duenak? Zer atxikimendu behin behinean dagoen irakasleak? Eta zer herriarekin inongo harremanik ez duenak? Beraz, prestigioaren gaiak beste honekin lotura zuzena du: Irakasleriaren sarbidea, formazioa eta lan baldintzak hobetuz gero, hezkuntza proiektuekiko atxikimendua handituko litzatekeelakoan gaude; eta ondorioz, irakasleen prestigioa ere hobetu egingo litzateke gizartearen.

Nolakoa da hezkuntza komunitatearen parte-hartzea?

Indibidualizazioa: Mundu mailako joera da indibidualizazioarena eta, gurean ere, bakoitza bereari begiratzeko joera areagotu egin da azken hamarraldietan. Errealitate honek gurasoen eskolarekiko inplikazioan zein ikasle mugimenduen gaitasunean ere izan du isla.

Inplikazioa: Kontrara, badago gizarte joera garrantzitsu bat hezkuntzari aparteko garrantzia aitortzen diona. Familia hauek haurren heziketan erabat inplikaturik daude, kasu askotan, ikastetxeko egunerokotasuneko bizimoduan erabat murgilduta. Era berean, gero eta gehiago ari da zabaltzen egungo hezkuntza ereduetatik aldenitu eta pedagogia askean oinarritutako eskolak sortzeko joera, baita ikastola naiz eskola publiko ugariaren izaera parte-hartzaile eta komunitarioan sakontzeko ekimenak ere.

Korporatibismoa: Gehiegitan, eskolako estamentu zein hezkuntza eragileek bereari eusten diote, euskal hezkuntza sistemaren eraikuntzarako beharrezkoa dugun herri ikuspegia galduz sarri samar, ideia eta interes antzekotsuak ditugunon arteko lehia hauspotuz.

Administrazioaren aldetik ez dira komunitatearen parte-hartzea bermatuko luketen inizatibak bultzatzen: Udal Eskola Kontseiluak, hezkuntza komunitateak, herri hezitzaileen esperientziak eta abar.

Zein da hezkuntzaren xedea? Eta Euskal Herrian?

Aldaketa edo eraldaketa? Euskal Herrian indarrean dugun eskola markoak zaharkituta eta agortuta daude. Espainia eta Frantziako eredueta oinarritzen dira eta, ez bata eta ez bestea, ez dira munduan praktika onenen adibide.

1979-80 inguruan Autonomia Estatutua onartu zen eta hor esan ziguten Hezkuntzan eskumen guztiak gelditzen zirela gure esku. Eta horrek praktikan suposatu zuen oraindik orain suposatzen duena: gure hezkuntza sistema guztiz baldintzatuta dago Madrilen Estatuak (espainola) egiten dituen legeei, eta lege horien menpe dago. Hemen ez dago benetako aukerarik gure hezkuntza sistema arautzeko eta erabakitzeko. Eta hori dena dator ordundik, Trantsiziotik, Konstituziotik eta Autonomia Estatututik. Hezkuntza salgai, Steilas-en dokumentala, 2018.

Marko normatiboaz gain, pedagogia, ebaluazioa, metodologia zein espazioaren antolaketan erabat zaharkituta gelditu diren ereduak dira. Aldatzen ari gara, baina sakoneko eraldaketa baten beharrean gaude.

Ezin dugu diagnosi honetan aipatu gabe utzi, egun Hego Euskal Herrian indarrean dauden hezkuntza sistemak, azken hamarraldi luzeetako agintarien politiken ondorioz, besteak beste, erabat segregatzaileak direla. Abiadura ezberdinetako sistemak eraiki dira non maila sozioekonomikoaren, jatorriaren, hizkuntzaren edota sexuaren arabera ikasleak segregazioa garatu den. Honek, sareen artean desberdintasunak sortzeaz gain, sareen barneko desorekak ere eragin ditu ikastetxeen artean. Kasu batzuetan, gainera, ikastetxe batzuk ghetto bilakatu dira.

Ofizialki, hezkuntzaren xedea ikaslearen garapen osoa erdiestea da, gizartean murgiltzeko tresnak eskaintzea, lanerako prestatzea eta naturarekiko jokaera errespetuzkoa bultzatzea. Hau da gutxi-asko indarrean dauden hezkuntza legeek diotena. Badaude hainbat hezkuntza sare, ikastolak batzuk, eskola publikoak batzuk eta eskola askeak beste batzuk, xede hauek gaindituz, balore aurrerakoigoetan eta euskalduntasunean hezteko apustua egiten dutenak.

Baina bada, oinarrian, hezkuntzari bestelako xedea aitortzen dion bulkada indartsua ere, zeinak hezkuntza adoktrinamendurako darabilen. Ikuspegi espainiar/frantziarretik homogeneousazio kulturala dute helburu eta, ikuspegi sozialetik, balore kapitalista-matxista-atzerakoiak sustatzen dituzte. Bi estatu neoliberal heteropatriarkalek hezkuntza sistemak erabiltzen dituzte beraien baloreak eta pentsamoldeak erreproduzitzeko eta hegemoniko bilakatzeko: Euskal Herria eta beste herrien eta kulturen existentzia ukatzen dute, arrakala sozialak areagotzen dituzte, ikuspegi androzentriko heterosexuala erreproduzitzen dute (ez dute hezkidetzak bultzatzen eta ez dituzte heteropatriarkatua gainditzeko tresna eraginkorrik sortzen eta bultzatzen). Bigarren hauen indarra ez da gutxietsi behar, eragin handia baitute: baliabide ekonomikoaren banaketa injustuan, testuliburueta, curriculumean nahiz curriculum ezkutuan, metodologietan eta, oro har, hezkuntzaren esparru guztietan.

Nolakoa da eskolaren eta herriaren arteko harremana? Gauzatzen al da herri eragileen eta eskolaren arteko lotura? Nola?

Eskola eta herri/auzoen arteko harreman/komunikazio/elkarlan eza: Eskolak irlak dira oro har. Hezkuntza eskolaren/ eskolako arazoa da, ez da gizartearen ardura. Dena den, lehenago aipatu bezala, honekin paraleloan eta bereziki familien aldetik, badago beraien umeen hezkuntzaz kezkatua dagoenik. Masa kritikoa inportantea osatu dute eta ikastetxeen eguneroko bizitzan parte hartzen ari dira.

Autonomiarik eza: Eredu zentralistak dira egun indarrean daudenak, zentralistak eta burokratizatuak. Madril eta Parisen hartzen dira gure lurraldeari eragiten dioten erabaki nagusiak. Jaurlaritza eta Nafarroako Gobernuak, oro har, sisteman zirrikituak bilatzera mugatu dira, baina ahalegina ez-nahikoa izan da, bistan denez. Badaude eskola eta ikastetxe sareak hezkuntza proiektu propioak dituztenak, zirrikituak zabaldu eta oztupoak gainditzeko saiatzen direnak. Baina

egun, ikastetxeek autonomia maila eskasa eta baliabide gutxi dute beraien hezkuntza proiektua (curriculum, marko pedagogikoa, hezkuntza proiektua eta abar) eta antolaketa erabakitzeko: Ez dago behar den autonomiarik hezkuntza proiektu berezituak garatzeko, baliabide eskasiak menpekotasuna eta autonomia falta elikatzen ditu, formazio espezifikoaren falta dago, lan taldeak ez dira egonkorrak, behar diren langileen profilak adosteko eta erabakitzeko eskumenak falta dira.

3. Hego Euskal Herrirako helburu estrategiko berriua: Euskal Hezkuntza Sistema Publiko Burujahea

---

Hezkuntza Sistema

Hezkuntza euskal herritar ororen eskubide indibidual zein kolektiboa da. Horregatik, euskal herritarron garapen integralaren eta Euskal Herriaren garapen kolektiboaren zerbitzura egongo den hezkuntza sistema burujabea osatzea da gure helburua: euskalduna, hezkidetzaila, inklusiboa, parte-hartzailea, laikoa, doakoa, herritarra eta publikoa.

Hezkuntzak gizarte ikasiaz osatutako Euskal Herri kultu eta ekintzailea eraikitzeke balio behar du. Hau honela, ezinbestean, hezkuntzan ere burujabetza osoa lortzeko politikak erdietsiko ditugu. Hezkuntza, pertsona aske, kritiko, ahaldun, solidario eta euskaldun eleaniztunak hezteko tresna gisa ulertzen dugu, jaiotzetik hil arte ematen den prozesu gisa. Baita Euskal Herriaren biziraupen eta garapen zein egituratze sozial, politiko, ekonomiko, kultural eta linguistikorako. EH Bilduren hauteskunde programa, 2016.

Hezkuntza sistemaren arautzea euskal administrazioei dagokie eta herritar ororen oinarrizko eskubidea da. Derrigorrezko hezkuntza 6-16 urte bitarteko etapan definitzen dugu. 0-6 urte bitarteko zikloari garrantzia berezia egozten badiogu ere, borondatezko etapa gisa ulertzen dugu. Aipamen berezia egiten diogu 0-3 zikloari, zeina hezkuntza sistemaren baitan kokatu beharrekotzat dugun, 0-6 zikloari batasuna eta koherentzia emanez. 16-18 urte arteko etapa, baxilergoa alegia, eta ondorengo goi mailako ikasketak ere hezkuntza sistemaren antolaketaren barruan kokatzen ditugu; hala nola, Lanbide Heziketa zein bestelako ikasketak ere (musika eskolak, hizkuntza eskolak eta abar).

Euskal Hezkuntza Sistema

EH Bilduk, Euskal Herri osoa erreferentzia izanik, eremu juridiko-administratibo bakoitzetik abiatuz garatuko den hezkuntza sistema propioa du helburu. Sistema hori arautzeko eskumen guztiak euskal administrazioei dagozkie, lege, dekretu edo gainerako arauak modu burujabean garatzeko eskubide osoz.

Euskal hezkuntza sistemari berezitasun propioak egozten dizkiogu. Gure historiak erakutsi digu euskal hezkuntzaren errealitatea, neurri handian, era askotako herri ekimenez eraiki dela azken hamarraldi luzeetan, eta horregatik, bereziki garrantzitsua deritzogu gaur arte egindako lan guztia aitortzea.

Pertsona guztiek dute hezkuntza publiko, euskaldun, plural, laiko eta doakoa eskuratzeko eskubidea, aniztasuna integratuko duena eta berdintzailea izango dena generoaren ikuspuntutik (hezkidetzaz), ikuspegi kritikoa eta elkartasun internazionalista sustatuko dituen, hezkuntzaren etapa guztietan, bai derrigorrezkoetan eta bai derrigorrezkoak ez direnetan. Euskal Herriko Eskubide Sozialen Karta, 2015.

Euskal hezkuntza sistema eskubideak oinarri dituen sistema da. Ondorengoak dira, gure iritziz, sistema horrek bermatu beharreko eskubideak:

1. Euskal herritar guztiek, nazioarteko oinarrizko eskubideen hitzarmenetan jasotakoa aintzat hartuta, Euskal Herrian bertan edozein ikasmailatan edo ikas-arlotan ikasteko eskubidea dute, eta ez da inor baztertuko arrazoi politiko, ekonomiko, sozial, jatorriarekin edo sexuarekin lotutako, ideologiko, akademiko, fisiko edo psikikorengatik.
2. Euskal herritar orok hezkuntzaren bidez euskalduntzeko eskubidea du. Euskal Herri osoan, edozein hezkuntza eskaintzatan, euskaraz ikasteko eskubidea du. Eta hezkuntza prozesu osoan, hezigune guztietan, euskaraz bizitzeko eskubidea du.
3. Euskal herritar orok bertako nahiz munduko gizarte zein kultur adierazpideak kontuan hartuko dituzten Euskal Herriko eta tokian tokiko curriculum propioen arabera hezteko eskubidea du. Ikasgai konkretuetatik haratago, gaitasun edo konpetentziak oinarri izango dituen curriculum aldarrikatzen dugu.
4. Ebaluazio sistema propioa izateko eskubidea dugu. Ebaluazioak hezitzailea izan eta hobekuntzarako balio behar du. Ebaluazioak sistema bera ebaluatu behar du beste ezer baino gehiago, hobekuntza ardatz.
5. Euskal herritar orok hezkidetzan eta pedagogia feministan oinarrituriko hezkuntza jasotzeko eskubidea du; hots, genero estereotiporik gabeko didaktikan oinarrituriko hezkuntza jaso eta sexu-genero sistemaz hausnarketa kritikoa egiteko eskubidea. Gainera, honen baitan, zeharkakotasunez landuko dira hezkuntza afektiboa eta sexuala.
6. Euskal herritar orok eskubidea du gaitasun digitalak eskuratzeko. Horretarako, ikasleak aro digitalean subjektu kritiko izateko hezi behar dira, konpetentzia digitalak eskuratzuz erabiltzaile gisa zein parte-hartzaile gisa (pentsamendu konputazionala garatzen lagunduz). Ikaslearen ezaugarrietara eta erritmoetara egokituko den hezkuntza pertsonalizatu digitala beharrezkoa da. Bestalde, funtsezkoa da datuen burujabetza eta burujabetza teknologikoa abiaburuan jartzea, plataforma teknologiko multinazionalen menpekotasunarekin bukatu eta software librearen alde eginez.
7. Euskal herritar orok eskubidea du krisi ekologikoaren testuinguru historikoan bizitzaren iraunkortasunaren alde ekiteko gaitasunak eskuratzeko. Gaurko eta biharko belaunaldien ongizatean eragin bortitza izango duen agertoki historiko hain arriskutsu hau kudeatuko duten pertsona kritiko eta gaituak hezteko betebeharra du euskal hezkuntzak XXI. mende honetan.
8. Hezkuntzak laikoa izan behar du. Hezkuntza benetan inklusiboa izan dadin erlijioek curriculumetik kanpo behar dute, edota modu integral eta zientifikoa landu behar dira. Vatikanoarekin sinaturik dagoen konkordatuaren abantailak bertan behera geratzea aldarrikatzen dugu.
9. Euskal herritar orok hezkuntza oinarri demokratikoen arabera antolatzeko eta kudeatzeko eskubidea du: eskubide demokratiko guztiak (adieraztekoa, biltzekoa eta abar) bermatuz, hezkuntza komunitatearen pluraltasuna kontuan hartuz, antolaketa zein kudeaketa demokratiko, garden eta parte-hartzailea gauzatuz, eta hezkuntza komunitatea osatzen duten herritarren eskubidea bermatuz hezkuntzaren gaineko erabakiak hartzeko.
10. Deszentralizazioa oinarri, ikastetxe bakoitzeko hezkuntza komunitateak bere hezkuntza proiektua izateko eta kalitatez garatzeko eskubidea du. Ikastetxeek autonomia izango dute hezkuntza proiektua garatzeko, eta horretarako beharrezkoak dituzten bitartekoak eskainiko zaizkie. Gertuko hezkuntza aldarrikatzen dugu.

11. Komunitatearen balio hezitzailea aldarrikatzen dugu, bai eta tokian tokiko erakundeen parte-hartzea. 'Herri hezitzaileen' esperientziak oinarri hartuta, ikastetxeak komunitatearen parte direla sinisten dugu, eta beraz, auzo eta herri bizitzan integratuak egon behar dutela.
12. Hezkuntza sistema da gizarte kohesioa lantzeko estatu egitura garrantzitsuenetakoa. Beraz, hezkuntzak doakoa izan behar du eta horregatik finantziazioa blindatu egin behar da eta ez da murrizketarik onartu behar. Finantzazio hori Barne Produktu Gordinaren %6ra heldu behar da gutxienez hezkuntza kalitatea berma dadin.
13. *Hau guztia posible izan dadin, euskal herritarrek hezkuntzari buruzko erabakiak hartzeko eskubidea dute. Hau da, Europako hezkuntza esparruan, Euskal Herriak hezkuntza sistema propioa izateko eta arautzeko eskubidea du. Euskal instituzioei, hezkuntza komunitateari eta herritarrei dagokie, soilik, hezkuntzaren gaineko erabakiak hartzeko eskumena. EH Bildu, EAEko Hezkuntza Akordiorako ekarpena, 2017.*

Euskal Hezkuntza Sistema Publikoa

Hezkuntza sistema publiko baten aldeko apustua egiten dugunean, botere publikoek gizarte osoari dagozkion hezkuntza-eskubi-deak bermatzeko betebeharra dutela hartzen dugu kontuan. Euskal hezkuntza publikoa herri ikuspegi publikoan kokatzen dugu. Euskal sistema publikoa, gure ikuspuntutik, botere publikoak eta hezkuntza komunitateak diseinatzen, antolatzen, planifikatzen, kudeatzen eta garatzen dutena da. EH Bildu, Federazioaren estatutuak, 2017.

Publikoa parte-hartze kolektiboan oinarritzen dugu beraz, oinarritzko eskubidea den edozein egitekok beharrezkoa duen finantzaketa eta antolaketaz hornitua. Hezkuntza herritar guztien eskubidea da eta instituzio publikoak dira eskubide pertsonal eta kolektibo hori bermatu behar dutenak. Zentzu horretan, hezkuntza sistema publikoa, ikastetxe, eragile eta herritar ororen parte-hartzea eta aukera berdintasuna arlo guztietan inolako bazterkeriarik gabe bermatzen duena da.

Edozein entitateri (kasu honetan, ikastetxeari) instituzio publikoek soilik eman diezaioke izaera publikoa. Izaera publikoa aitortzen zaion entitatearen funtzionamendua, helburuak eta eguneroko jarduera publikoak dira, zentzurik zabalean. Horretan funtsatzen dugu hezkuntza sistemaren izaera publikoa, beti ere, hezkuntza jarduera herritar guztioi zuzendua eta irekia dagoela, aukera berdintasuna eta inklusioa helburu duela eta haren antolaketa eta kudeaketa ereduak komunitateko kide guztien parte-hartzean, erabakitzeko ahalmenean eta parekidetasun printzipioetan oinarritutako eredu demokratikoak direla bermatuta, ezinbestean.

Hau diogunean ez dugu administrazioarekiko delegazionismoan erori nahi. Alegia, publikotasun parte-hartzaile komunitarioan sinisten dugu; hori dela eta, hezkuntza komunitateari parte hartzeko aukeraz gain, erabakitzeko ahalmena ere bermatu behar zaiola deritzogu.

Ikastetxeen autonomia

Ikastetxeen autonomia inklusioarekin lotzen dugu, bat eginez inklusioaz UNESCOk egiten duen definizioarekin: Ikasleek behar askotarikoak atzemateko eta erantzuteko prozesua, parte-hartze aktiboan oinarritutako ikaste prozesua, kultur jardueretan eta jarduera komunitarioetan parte hartzean oinarritua; hezkuntza sistemaren barne zein kanpoko egoeretan eskusioa ekidinez. Ikasle guztien garapen osoa ziurtatuko duen eskola antolaketa irudikatzen dugu, ikasle ororen garapenari begira baliabide askotarikoak erabiltzeko eta kudeatzeko gai izango den eskola.

Hezkuntza sistemaren diseinua eta garapena ez dagokie gobernuei soilik, ezinbestekoa da hezkuntza komunitatearen parte-hartzea eta inplikazioa. Estaturen politikari erreparatuz gero, bi logika aurki ditzakegu elkarrekiko lehian: kontrol

burokratikoaren logika versus konpromisoaren logika. Aipatutako logikek irakastea zer den ulertzeko bi modu islatzen dituzte: kontrol burokratikoaren logikan oinarritutako politikak irakaskuntza errutinazko prozesutzat hartzen dute, prozesu uniformeak eta erraz aurreikus daitezkeenak.

Konpromisoaren logikan oinarritzen diren prozesuek ostera, hezkuntza prozesuaren konplexutasuna eta ziurgabetasuna azpimarratzen dute; horren ondorioz, irakaslearen konpromiso eta kreatibitate beharra azpimarratzen dute. Lehenak araudiaren bidez erregulatutakoa martxan jartzeko tresna gisa ikusten du irakaslea, zer eta nola egin behar duen arautuz. Eredu honen adierazgarri da “hiperlegislazioa”.

Eredu burokratikoaren ondorioak irakasleriaren inplikazio eta profesionalizazio eza dira. Eredu honetan oinarritutako aldatetak ez dira arrakastatsuek izaten, eskolak erreformen filtroak baitira eta, irakasleriaren eta gainontzeko hezkuntza-lan-gileen inplikazioa lortu gabe, ezinezkoa bihurtzen da proposatutako berrikuntzak eskola-bizitzan txertatzea. Eredu honen agorpenak erakutsi digu kalitatezko hezkuntza sustatzeko bermerik onena ikastetxe eta irakasleriaren konpromisoa dela.

Etengabe aldatzen doazen egoera konplexuei erantzun ahal izateko ezinbestekoa da eskolaren, irakasleriaren eta komunitatearen barne indarra aprobetxatzea. Kanpo presioek eskolen barneko gaitasuna indartu behar dute ikasleen ikaste prozesuaren hobekuntzan eraginez. Hori dela eta, goitik beherako estrategia burokratiko eta arrazionalen ordeztararako dinamika autonomoak bultzatzea proposatzen dugu eta erakunde parte-hartzaileei protagonismoa ematea. Horren adibide dugu Finlandiaren kasua. Finlandiak ez du azterketa sistema nazionalik, hezkuntza publikoaren erantzukizuna kolektibitatean eta profesionalen eskuetan jartzen du, ez soilik gobernuaren eskuetan.

Bestalde, testuinguru konplexu eta aldakorrei aurre egiteko gaitasuna duen eskola antolaketa eredu behar dugu; antolaketa malgua, eta testuinguru askotarikoen eta etengabe aldatutako baldintzen aurrean erantzun berriak pentsatu eta garatzeko gaitasuna izango duen eskola, alegia.

Beraz, ikastetxe komunitarioak dei ditzakegunak oinarri hartuta, sistemaren deszentralizazioaren aldeko hautu sendoa egiten dugu. Izan ere, arazo edo erronkak gertutik kudeatzen badira aukera gehiago dago irtenbideak identifikatu eta hauei arrakastaz ekiteko.

Ikastetxeen proiektuetatik hezkuntza proiektu komunitarioetara

Bistakoa da eskolak, bere ekimen soilez, ezin dituela eskolaz kanpoko faktoreengatik ikasleen artean dauden desberdintasunak gainditu. Eskolak komunitatearen eta gizartearen laguntza behar du.

Administrazioak, hezkuntza proiektua bere baitan garatzetik, komunitatearen beharrak eta baliabideak txertatzen dituen proiektuak garatzera bultzatu behar du eskola, eragile eta baliabide desberdinen inplikazioa sustatzen duten proiektuak, hain zuzen ere. Barruko begirada eta komunitatearen begirada integratzen dituzten proiektuei buruz ari gara, hots, eragile desberdinen harreman fluxuak eta elkar ezagutza errazten dituzten proiektu komunitarioei buruz.

Bestalde, ikasleak testuinguru kultural jakin batean bizi eta hezten dira, zeinak beren nortasun heldua eraikitze prozesuan berebiziko garrantzia duen, prozesu horretan eraikiko baitute beren kultur identitatea. Testuinguru honetan kokatzen dugu hezkuntza sistemak euskara eta euskal kulturaren ikaskuntzan duen erantzukizuna.

Aipatutako erronkak lortze aldera, eskola eta komunitatearen arteko lotura bi norabidetan ulertzen dugu: Tokiko komunitatea eskolan eta eskola tokiko komunitatean. Testuinguru sozialarekin loturak eraikitzeak hezkuntza eragileen arteko elkarlana eskatzen du, eta horretarako bi instituzioen arteko ahalegin eta lan bateratua irudikatzen dugu: alde batetik, familia eta gertuko komunitatearen inplikazioa ahalbidetuko duen eskola, eta, bestetik, hezkuntzaz arduratzen diren beste erakundeen arteko elkarlana bultzatzen duten instituzioak, nagusiki udalak.

Aipatutako ideiek publikotasunaren dimentsio kolektiboa indartzen dutelakoan gaude eta, komunitatea ahalduntzeko bidean, administrazio publikoaren eta herrigintzaren arteko elkarlan bideak zabaltzeko baliagarriak izan daitezkeela iruditzen zaigu.

Euskal Hezkuntza Sistema Publiko Burujabea

Euskal instituzioei, hezkuntza komunitateari eta herritarrei dagokie, soilik, hezkuntzaren gaineko erabakiak hartzeko eskumen osoa. Euskal instituzioek eskumen eskusiboak izan behar dituzte hezkuntza politika arautzeko. Horregatik, Euskal Autonomia Erkidegoko autogobernu ponentzian adostutakoa azpimarratzen dugu:

Eskumenen lehen multzoa: Hemen sartuko dira ezaugarri bereizgarriak zaintzeko garrantzi berezia duten eskumen sektorial eskusiboak: hizkuntza, kirola eta euskal kultura; hezkuntza; osasuna; segurtasuna; enplegu publikoa; zuzenbide zibila; kontzertu ekonomikoaren araubidea; hiru euskal foru-erakundeen mailen berezko antolaketa instituzionala (bateratua, lurraldekoa eta udalerrikoa); eta Justizia Administrazioa (botereei eta antolaketa instituzionalari buruzko tituluaren landuko da), berezko espere politika barne.

Arlo horietan guztietan, kontzertu politikoaren birtualtasuna gauzatzeko aldera, funtsezko eskubideen oinarriko muinaren edukia mugatzeko alde biko ituna egingo da. EAEko autogobernu ponentzia, 2018.

Beraz, Euskal Hezkuntza Sistema Publiko Burujabea aldarrikatzen dugu. Burujabea bi norabidetan, gainera: espainiar eta frantziar sistemetatik burujabe eta merkatuaren lehiakortasun eta logika lukratibotik burujabe.

Egungo errealitateak abiatzen gara, ordea. Administratiboki zatitua dagoen herri batetik, hezkuntza sistema ezberdinak dituenetik eta adostasun politiko eta sozialak eraikitzeko baldintza objektibo ezberdinetatik. Horretaz jakitun, euskal estatu bat izan arte zain egon gabe, eskura ditugun tresnak baliatuz, gaurdanik jarraitu behar dugu eraikitzen aipagai dugun sistema. Euskal Hezkuntza Sistema Publiko Burujabea gaurdanik eraikitzea euskal estatuari bultzada ematea dela egia den neurri berean da egia euskal estatua beharrezko tresna dugula Euskal Hezkuntza Sistema Publiko Burujabea osotasunean erdiesteko.

Dena den, aukera leho bilaka dezakegun egoera kritiko batean bagaude ere, egoera korapilotsua da, erabat. Batetik, esan dugunez, gure hezkuntza administratiboki zatitua dago. Gainera, publiko, pribatu, kontzertatu sareak ditugu. Horrez gain, A, B, D, G, PAI hizkuntza eredu eta programen araberrako zatiketa, hezkuntza laiko zein kristauaren banaketa eta abar. Eta bestetik, hezkuntza komunitatean atzetik datozen ezinikusi eta elkarren kontrako mezuak indartu dira azken boladan, adostasunerako eta elkarlanerako aukerak zailduz.

Gauzak horrela, ausartak izan behar dugu gure proposamenetan. Aipatutako kalapitak gainditu eta, herri ikuspegiz, proposamen berritu eta berritzaileak egiteko ordua da. Sakoneko eraldaketa baten beharra dugu, egiturazkoa, disrup-tiboa izango dena; jauzi bat aurreraziko gaituena. Trantsizio bati bide eman behar dion jauzi bat irudikatzen dugu. Aurrera ez egitea atzera egitea baita halako egoeran.

4. Euskal Autonomia Erkidegorako trantsizio proposamena: Hezigune, Euskal Hezkuntza Sistema Publiko Bateratua

---

Aipatu dugun helburu estrategikoa lortze bidean, norabidea hori izanik eta egungo errealitateetatik abiatuta, trantsizioarako proposamen egingarria planteatzen dugu, kasu honetan Euskal Autonomia Erkidegoari begira pentsatua. Abiapuntu-ko baldintza politikoak ezberdinak izanik Erkidego Autonomoan eta Nafarroako Foru Erkidegoan, trantsizioari begirako eskaintzak ere eremu juridiko-administratibo bakoitzeko errealitatera egokitu beharrean gaude. Baldintza horietako batzuk Euskal Autonomia Erkidegoan garatuago egonik, lehen trantsizio proposamena bertara begira egiten dugu.

Datozen urteotan erronka izango dugu proposamen honetan planteatzen den ildo estrategikoa Nafarroa Garaian ere kokatzea eta bertan izan lezakeen bidea zehaztu eta garatzea, errealitate sozial, politiko eta juridiko propioetik abiatuta. Horretarako kontuan izan behar ditugu zonifikazioak eta bestelako faktoreek ezartzen dizkiguten zailtasunak, baita aurrera egiteko aukerak ere.

Proposamen hau Hezkuntza Sistema Publiko Burujaberako trantsizio-bide gisa ulertu behar da, Erkidego Autonomotik ekiteko. Baldintza orokorrak (mundu mailako zerbitzu publikoen pribatizazio basatia, burujabetza politikorik eza) zein partikularrak (adibidez, Autonomia Erkidegoko sistemak dituen desorekak eta sareen arteko gatazka historikoak) har- tzen ditugu aintzat abiapuntua ezartzeko orduan.

Proposamen orokorra da, norabide estrategiko bat definitzen duena. Helburua ez da zehaztasun guztiak eskaintzea, norabidea finkatzea baizik. Bide bat irudikatzen baitugu, trantsizio bat, gaurko hezkuntza sistemen sakoneko eraldaketa ezin baita egun batetik bestera egin, prozesu baten emaitza izango da edozein kasutan. Bidean galdu ez gaitezen iparra finkatzea da lehen-lehenengo zeregina.

Proposamen hau gobernu bokazioz eginikoa da, egingarria; herri gisa behar dugun hezkuntza eredua du helburu, eta Europako herrialde aurreratuenen arrastoan kokatuko gintuzkeela deritzogu.

Definizioa

Sistemaren deszentralizazioan oinarritzen gara, hirugarren atalean azaldu bezala. Hala, ikastetxe komunitario deritzogunak hartzen ditugu sistemaren oinarri, zeintzuek, sistema publiko bateratuaren parte liratekeen neurrian, eskubide eta betebeharrak berdintzen lituzketen gizartearen eta administrazioaren aurrean.

Deszentralizazioak bide eman behar du ikastetxe hauek autonomia garatu dezaten, bai berrikuntza pedagogikorako bai eta antolaketaarako. Ikastetxearen autokudeaketa dago, beraz, sare publiko bateratu honen abiaburuan.

Ikastetxe komunitarioen izaera juridikoa publikoa zein pribatua izan ahalko litzateke, baina, eredu juridikoa bat edo bestea izan, ikastetxe hauek lankidetzarako hitzarmen berdina sinatuko lukete Eusko Jaurlaritzarekin. Zerbitzu publiko izaera ez luke, beraz, ikastetxearen izaera juridikoak definituko, baizik ikastetxeak komunitatearekiko hartuko lituzkeen konpromisoek. Formulazio honekin ikastetxeak eskubidez eta betebeharrak berdintzen ditugu, administrazioaren eta gizartearen aurrean parekide eginez. Orain arteko publiko/kontzertatu dikotomia gainditzeaz ari gara, hain zuzen ere. Sare ezberdinen arteko bategitearen ideia dago proposamen honen oinarrian, sistema-eredu berri bateranzko trantsizioa abiarazteko indar bateratzea proposatzen dugu.

Argi adierazi nahi dugu deszentralizazioak ez duela hezkuntza administrazioaren eginkizuna lausotzen. Aitzitik, halako eredu batean hezkuntza administrazioaren rola are garrantzitsuagoa bilakatzen da. Lehengo eta behin, helburu orokorrak finkatu beharko lituzke. Bigarrenik, sistema publiko bateratuaren parte litzatekeen ikastetxe bakoitzak autonomia garatzeko beharrezko baliabideak jasotzen dituela ziurtatu beharko luke (materialak, humanoak, metodologikoak), aintzat hartuz zaurgarritasun egoeran dauden ikastetxeek baliabide gehiago beharko lituzketela. Eta hirugarrenik, hezkuntza berrikuntzan, euskalduntzean, irakasleen formakuntzan eta beste esparru batzuetan trankzio lana egin beharko luke, norabidea finkatuz, baliabideak sortu eta eskuragarri jarritz, eta finean, ikastetxeak eta irakasleria ahaldunduz.

Publiko/kontzertatu dikotomia hori gainditu eta bategitearen bidea urratzeak sistemaren hiru eremu nagusitan egiturazko berrikuntzak txertatzea eskatzen du: eskola eskaintzaren planifikazioan, ikastetxeen finantzazioan eta langileen lan-harremanetan.

Eskola eskaintzari eta ikasleen onarpenari dagokionez, prozedura zehatza definitu eta, planifikazio bateratua eta matrikulazioaren kudeaketa tokiko mailan egin ahal izateko organoak arautu beharko lirateke beharago proposatuko dugun eran. Ikastetxe komunitarioek tokian tokiko eskola planifikazio orokorra errespetatuko lukete.

Finantzazioari dagokionez, sare honen parte liratekeen ikastetxe guztiek %100eko finantzazioa jasoko lukete. Hezkuntza eskubideak bermatzeko helburuz, ezingo lukete inolako kuotarik kobratu. Ikasleen onarpena erabat irekia litzateke, justua eta gardena. Sare publiko bateratu honen parte ez liratekeen ikastetxeek ez lukete inolako finantzazio publikorik jasoko.

Eta langileei dagokienez, sarea osatuko luketen langile guztiek lan baldintza paretsuak izateko norabidean urratsak emango lirateke progresiboki. Irakasleak hurbileko ikastetxeetan egonkortu eta lan baldintza duinak bermatu eta iraunkortzea dugu helburu. EPE eredu eraberrituko litzateke, eredu gardenago, demokratikago eta eraginkorrago berrantzez.

Sare publiko bateratuaren proposamen honek badu funtsezko beste berrikuntza bat: administrazio lokalen –udalen, alegia- parte-hartze zuzena hezkuntza sisteman. Hau horrela, Hezkuntza Sailaren organigramaren parte izango diren Tokiko Hezkuntza Ekosistema Kooperatiboak (THEK) sortzea proposatzen dugu. Esan gabe doa udalek orain arte baino baliabide gehiago beharko dutela, eta lege zirrikituak probestu beharko direla eskumenak ahalik eta gehien garatzeko.

Komunitatearen parte-hartzea, inplikazioa eta baliabideen erabilera sustatzea: Hezkuntza Ekosistema Kooperatiboak (THEK)

Tokian toki Hezkuntza Ekosistema Kooperatiboak eratzearen aldeko hautua egiten dugu, honako helburu hauei jarraiki:

- » Hezkuntza formala eta ez-formalaren ekimenak uztartzea.
- » Hezkuntza xedeetara zuzendutako ekimenak sustatzea.
- » Eskolaz kanpoko baliabideak koordinatzea eta proiektu integralak sustatzea.
- » Aniztasuna balioan jartzea, ikastetxe ezberdinen hezkuntza proiektuen arteko sinergiak eta elkarlana sustatuz.

Gobernantza kooperatibo honetan bi maila aurreikusten ditugu:

1. Herriko hezkuntza planaren garapenean parte-hartzea ahalbidetu eta ezarpen estrategiak identifikatu eta martxan jartzeko **Hezkuntza Kontseiluak**, honako helburuei erantzunez:
  - » Haurren interesak zaindu ahal izateko, tokiko hezkuntzaren eta osasun eta gizarte zerbitzuen arteko koordinazioa bermatzea.
  - » Tokiko oinarrizko hezkuntza ildoak edota bertako curriculumak adostea eta garatzea.
  - » Etorkin berriei begirako harrera eta egokitze planak egitea.
  - » Etorri berrientzat eskolatzeko plana prestatzea.
  - » Herriko hezkuntza formalaren, ez-formalaren eta informaleko arteko koordinazio lana egitea.
  - » Eskola kirolaren eskaintza kudeatzea.
  - » Arlo desberdinetako programak (ingurumena, genero berdintasuna eta abar) koordinatzea.

Eta honakoa izan ahalko litzateke bere osaketa:

- » Udalaren ordezkariak: Kultura, gazteria, hezkuntza, migrazioa, gizarte saila.
  - » Ikastetxeetako ordezkariak.
  - » Aisialdi taldeak.
  - » Osakidetzako arduradunak.
  - » Kirol eskaintzaren arduradunak.
2. Ikastetxeen **hezkuntza eskaintzaren programazio bateratua**.

Kataluniako otsailaren 16ko 11/2021 dekretuan¹ azaltzen den eskola eskaintzaren planifikaziorako eta ikasleen onarpenerako prozedura eta antolaketa baliagarria izan daitezke. Jarraian laburbiltzen dira dekretuan azaltzen diren xedeak eta proposatzen den antolaketa:

Xedeak:

- » Hezkuntza programazioa egitea, gizarte kohesioa bermatzeko tresna nagusi gisa.

- » Kohesio hori erdiesteko ardatz gisa hezkuntza premia espezifikoak dituzten ikasleen banaketa orekatua ezartzea.
- » Ikasleen, familien edo tutoreen eskola hautatzeko aukera aintzat hartzea.
- » Sistema finantzatzeko aurreikuspenak eta etapen antolamenduaren inguruko aurreikuspenak egitea.

Antolaketa:

Hezkuntza eskaintzaren programazioan eta onarpen prozeduran parte hartzea honako hauen bidez bermatzen da:

- » Hezkuntza programazioan parte hartzeko batzordeak eta onarpenerako berme batzordeak.
- » Hezkuntza plangintzako tokiko mahaiak eta eskolatzeko udal bulegoak.

Hauek lirateke, laburbilduz, aurreikusten diren organo nagusiak:

- » Hezkuntza eskaintzaren programaziorako organoak:
  - » Tokiko plangintza mahaiak.
  - » Programazioan parte hartzeko batzordeak.
- » Onarpen prozesuan parte hartzeko organoak:
  - » Onarpenerako berme komisioak.
  - » Eskolatzeko udal bulegoak.
  - » Onarpen prozedurak kudeatzeko organoak.

Haur hezkuntza

Funtsezko etapa da haur hezkuntzakoa, haurren garapen psikomotorrerako, beren sozializaziorako eta euskara barneratzeko, besteak beste. Beraz, tratamendu berezia jaso behar duela deritzogu. Hau horrela, 0-6 derrigorrezko etapa izan gabe ere, eskaintza unibertsalekoa, doakoa, eta hezkuntza sistemaren baitakoa izan behar dela deritzogu bere bi zikloetan (0-3 zein 3-6).

0-3 zikloari dagokionez, esan behar dugu, pribatizazioaren aldeko joera hartu duela azken urteetan Hezkuntza Sailaren baimenarekin. Gauzak horrela, ikasleen sailkapen goiztiarrean zein ibilbide akademikoan eragin zuzena du ziklo honek, eta kasu askotan, ez gardena.

Hau kontuan izanik, Haurreskolak partzuergoa Hezigune sarearen baitan txertatzearen alde egiten dugu, izan dadin doakoa, euskalduna eta pedagogikoki aurrerakoia. Udalek paper berezia izango lukete haurreskolen barne egituran eta erabakitze organoetan.

Berritzeguneak eta ikuskaritza

Hezkuntza sistemaren bizkarrezurra dira Berritzeguneak eta ikuskaritza zerbitzuak. Hezkuntza sistemaren kalitatea bermatu, araudiaren betetze maila ziurtatu eta berrikuntza pedagogikoa sustatzea dira beren helburua. Jakin badakigu, ordea, egun, instituzio hauek zaharkituak gelditu direla eta ez dietela gure sistemak dituen erronkei erantzuten.

1. <https://dogc.gencat.cat/es/document-del-dogc/index.html?documentId=893678>

Sakoneko eraldaketa baten faltan dira, beraz. Abiapuntua ikastetxeen hezkuntza proiektuan jarrita, proiektu hauen autonomiaren mesedetan egongo diren eta hezkuntza berrikuntzan proaktiboak izango diren instituzioak izatera pasako lirateke.

Berritzeguneez ikastetxeen hezkuntza proiektuek hezkuntza berrikuntzarako behar dituzten baliabideak emateko tresna behar lukete. Administrazioak hezkuntza berrikuntzarako eskuragarri duen inteligentziaren eta ikastetxeen arteko bitartekaritza tresnak lirateke, eta behetik gorako lan moldean oinarrituko lukete beren jarduna, ikastetxeen hezkuntza proiektuen behar eta erritmoetara egokituz.

Ikuskaritzari dagokionez, kontrolaren logika alboratu eta konpromisoaren logikan oinarritzen diren prozesuak sustatzeko leudeke, irakasleria prozesuen konplexutasuna eta ziurgabetasuna kudeatzeko ahalduz, eta hezkuntza proiektuarekiko konpromisoa eta kreatibitatea sustatuz. Ikaslearen beharrezan erdigunean kokatuz, ikastetxeen autonomiaren eta definitutako araudiaren arteko armonia ziurtatuko lukete.

Hezkuntza fakultateak

Administrazioak ezinbestekoa du hezkuntza berrikuntzarako inteligentzia eskuragarri izatea. Zentzu horretan, hezkuntza fakultate ezberdinen eta Hezkuntza Sailaren arteko harremana birpentsatu egin behar da. Hezkuntza fakultateek Heziguneren garapenari begira egokituko lituzkete beren programak.

Heziguneren garapenaren azterketa sistematizatua, hezkuntza berrikuntzari begirako prospekzio estrategikoa eta irakasleen eta hezitzaileen formakuntzarako baliabideen berrikuntza lirateke unibertsitatearen zeregin nagusiak, besteak beste, eredu berri honetan; Berritzeguneekin edo egon daitezkeen bestelako erakundeekin elkarlanean beti ere.

Euskararen Jabekuntzarako eta Euskal Kulturaren Transmisiorako Institutua (EJEKTI)

Euskararen Jabekuntzarako eta Euskal Kulturaren Transmisiorako Institutua sortzea proposatzen dugu, orain artean Euskara Zerbitzuak izan direnak berrantolatu eta berrindartzearen ondorioz. Gaur arte garatu diren proiektu eta programen irakaspenak jasoz (Irale, Nolega, girozte barnetegiak), ikastetxeen hizkuntza proiektuak garatzeko beharrezko baliabideak garatuko lituzke, derrigorrezko eskolaldia bukatzean ikasleek legeak zehaztutako gutxieneko hizkuntza gaitasuna eskuratzen dutela bermatuz.

Orain arte ez bezala, hizkuntzaren jabekuntza hutsetik haratago, garrantzia berezia emango litzaioke komunikazio sinbolikoari, afektiboari eta kultur komunikazioari. Horretarako, irakasleek kultur eragileak izan beharko lukete, eta haratarako beharrezko den formakuntza jaso beharko lukete.

Horrez gain, Autonomia Erkidegoak duen eskuduntzaren baitan zehaztu behar den curriculum bertan definituko litzateke, inplikaturako sektoreekin elkarlan iraunkorrean. Eduki propioak sortuko lituzke eta beharrezko materialgintza industria propioa sustatuko luke.

Institutu hau lagungarria izango litzateke, baita ere, ikastetxeen autonomiaren arabera curriculumak (%10) zein udal-erri mailakoak garatzeko.

Laburbilduz, hauek lirateke Hezigune sare publiko bateratuaren parte liratekeen ikastetxe komunitarioen esku-bide eta betebeharrak:

- » **Araudia:** Oinarrizko araudi guztia bete beharko lukete. Hala nola, ebaluazio orokorrei, curriculumaren minimoei edota langileen lan-baldintza duinei erantzun beharko liokete.
- » **Ikasleen onarpena:** Hezkuntza Sailak zehaztutako irizpide orokorrekin, hezkuntza eskaintzaren planifikazio bateratua egiteko organoei dagokie matrikularen gaineko kontrola egitea, gardentasuna bermatzea eta desorekak (baleude) gainditzeko bitartekoak proposatzea.
- » **Curriculum eta ebaluazioa:** Araudi orokorrak zehaztuko lituzke. Badakigu kompetentzia eskusiboak izan arte espainiar estatuko lege organikoen menpeko minimoak landu beharko direla eta titulazioa Ministerioak zehaztuko duela. Baina Autonomia Erkidegoari dagokionean, sare honetako ikastetxeek curriculumaren inplementazio lokaletan zein ebaluazioan autonomia osoa izango lukete. Herrietako Hezkuntza Kontseiluetan zehazten diren tokian tokiko curriculumen minimoak ere barneratu beharko lituzkete. Sistema ebaluatzeko tresna orokorretan, ordea, sare honetako ikastetxe guztiek hartu beharko lukete parte beharrezkoa denean (ISEI-k egiten dituen ebaluazio diagnostikoetan, adibidez).
- » **Hizkuntza:** Sare honetan euskarazko murgiltze eta mantentze eredia izango litzateke eredu bakarra. Horretarako, eta dugun errealitatetik abiatuta, planifikazio bat beharko litzateke, sare honetako ikastetxe guztiek trantsizioa egin dezaten duten eredutik euskarazko murgiltze eredu eleaniztunera. Trantsizio egoeran D ereduak lortu beharreko gaitasunean sakontzea lehenetsiko litzateke. Alegia, Euskalgintzaren Kontseiluak egindako Ikasle Euskaldun Eleaniztunak Sortzen proposamena jarraituz, derrigorrezko eskolaldia bukatzean (DBH4), gutxienez EU adierazlearen B2 maila euskaraz zein gazteleraz eta B1 maila atzerriko hizkuntzan, gutxienez.
- » **Laikotasuna:** Laikotasuna printzipioa da Hezigunen. Beraz, inongo doktrina erlijiosok ez du lekurik. Hau horrela, gai honetan, legeak agindutako minimoa izango da Hezigunen eskaini litekeen maximoa.
- » **Autonomia:** Osoa, beti ere, tokiko planifikazio orokorreko irizpideak errespetatuz.
- » **Gobernantza:** Eskolaren esku, beti ere, komunitate osoaren parte-hartzea modu demokratikoan bermatzen baldin bada.
- » **Kontratazioa:** Irakasleen kontratazioa ikastetxeen hezkuntza proiektuaren arabera egokitzeko aukera egongo litzateke, ikastetxeek irizpideak zehaztu ahalko bailituzkete beraien hezkuntza proiektuak eskatzen dituen profilen arabera. “Gerentismoa” eta “a dedo” kontratazioak ekiditeko, administrazioak kontratazioa modu gardenean eta aukera berdintasuna errespetatuz egiten dela ziurtatuko luke.

Sektore bakoitzeko elkarrizketa sozialeko mahaiei egiten diegu aitortza eta akordioen ondoriozko eta sindikatuekin adostutako lan-hitzarmenak aldarrikatzen ditugu.

- » **Finantziak:** %100 publikoa. Doakotasuna.
- » **Tokiko Hezkuntza Kontseilua:** Parte izan beharko dira.
- » **Hezkuntza eskaintzaren planifikazioa:** Tokiko hezkuntza eskaintzaren planifikazio bateratua egiteko dagozkien organoetan parte hartuko dute.
- » **Titularitatea:** Titularitatea partekatua litzateke, Hezkuntza Sailaren eta ikastetxeen artekoa. Izan ere, hezkuntza jarduera administrazioaren eta ikastetxe komunitarioen arteko erantzukizun partekatua da eredu honetan, batak

zein besteek konpromiso tasatuak hartzen baitituzte beren gain titularitateari dagozkion arlo funtsezkoetan. Baldintza konkretuetan, aukera egongo litzateke udalek titulartasuni dagozkion konpententziak beren gain hartzeko.

Esan bezala, Hezigune sare publiko bateratuaren parte izatea bateragarria litzateke ikastetxeek antolaketa eredu ezberdinak izatearekin (baita eredu juridiko ezberdinak ere). Beti ere, ikastetxeak berdinak lirateke administrazioaren eta gizartearen aurrean, eskubide eta betebeharrak berdinekin.

Eta beraz, honela laburbilduko genituzke Hezigune Euskal Sistema Publiko Bateratuaren ezaugarri nagusiak:

1. Gaur egungo sare ezberdinen bategitea planteatzen du. Bategite hori sistemaren konfigurazio berri batean gauzatzen da, deszentralizazioa oinarri. Sistema berri honek ikastetxeen autokudeaketa (autonomia) du abiarburuan, ikastetxe komunitario deritzogunak hartuz oinarri gisa.
  - » Bategitera eramaten dira titularitatearekin zerikusia duten arlo nagusiak: eskola eskaintzaren planifikazioa, ikastetxeen finantzazioa eta lan harremanak. Era horretan, erantzukizun partekatuko harremana eraikitzen da hezkuntza administrazioaren eta ikastetxe komunitarioen artean.
  - » Konfigurazio honek gobernantza sistema berri bat eskatzen du, non udalek paper funtsezkoa betetzen duten Tokiko Hezkuntza Ekosistema Kooperatibo (THEK) deritzoguneren eraketan. Tokiko eskalan egingo litzatekeen esku-hartze honetan bi maila bereizten dira: hezkuntza proiektu komunitarioen lanketa eta, eskola eskaintzaren planifikazioa eta ikasleen onarpenaren kudeaketa.
2. Iraultza pedagogikoa: Horretarako, lidergo pedagogikoa ikastetxeen esku jartzen du eta sistemaren baliabideak (Berritzeguneak, ikuskaritza, ebaluazioa, prospektiba) birprogramatzea planteatzen du ikastetxeak hezkuntza berrikuntzaren bidean jauzia emateko gaitu eta ahaldundu daitezen.
3. Euskalduntzean jauzia: Euskal hiztun eleaniztunak sortzeko hizkuntza eredurik eraginkorrena den murgiltze eredu bakarraren alde egiten du, eta eredu hori beharrezko edukiz eta baliabidez betetzeko sistemaren baliabideak berrantolatzea proposatzen du, Euskararen Jabekuntzarako eta Euskal Kulturaren Transmisiorako Institutua (EJEKTI) sortuz.
4. Hezkuntza kalitatea bermatzeko beharrezko inbertsio publikoaren alde egiten du, zeina BPGaren %6an kuantifikatzen den.

5. Azken hitza

Bada garaia urrats historiko berri bat emateko. Esperientzia asko metatu da azken hamarraldi luzeetan, bada nondik ikasi, nondik jaso. Eta gogoia antzematen da hezkuntza komunitatean panorama astindu eta bide berriei ekiteko. Proposamen honekin, EH Bildu, hezkuntza komunitateko kide askoren gogo-bihotzetan sumatzen dugun aldaketa desirari forma eta edukia ematen saiatu da, hain beharrezkoa dugun eraldaketari zentzua eta norabidea eskaini nahian. Hala, euskal hezkuntzaren eraikuntzaren prozesu historikoan fase berri bat irekitzea dugu helburu, trantsizio luze baterako oinarri berriak jartzea.

Finlandia, Danimarka, Estonia edo Suediako hezkuntza sistemak erreferentziatzat hartuz, herri honek baditu aukerak eta gaitasun nahikoa hezkuntza sistema publiko burujabe bat antolatzen hasteko, honako ezaugarri nagusiak bilduko lituzkeena: Publikoa (Barne Produktu Gordinaren %6ko gastu publikoarekin), deszentralizatua eta ikastetxeen autonomia ardatz izango lukeena. Hamarkada hau egungo agorpen egoeratik sistema publiko burujabe bateranzko trantsizioa antolatu eta gauzatzen hasteko garaia izan behar da, kolapsoa ekidingo badugu. Helburu horrekin egiten dugu Euskal Autonomia Erkidegorako Hezigune sare publiko bateratuaren proposamena, hain zuzen ere. Proposamen honi jarraiki etorri beharko du Nafarroa Garairako bide-orri zehatza, bertako errealitatetik abiaturikoa.

Ahalegin horrek akordio sozial eta politiko handi bat eskatzen du halabeharrez, behetik gorakoa. Irakasleriaren, hezkuntza eragileen, sindikatuen, ikasle mugimenduaren eta udalen sostengua eta bultzada beharko luke halako jauzi historiko batek. EH Bilduk konpromisoa hartzen du beharrezko kontsentsu instituzionalak erdiesteko bere esku dagoen guztia egiteko. Ardura historikoz jokatu dugu, herri interesak alderdi interesen gainetik jarritz, beti.

Hain zuzen ere, EH Bildu eragile aktiboa izango da Euskal Hezkuntza Sistema Publiko Burujabearen alde instituzio eta erakundeetatik ere eragiteko garaian. Udaletan, mankomunitateetan, batzar nagusietan, legebiltzarretan, eskola kontseiluetan, edota EH Bilduk parte hartzeko aukera duen bestelako guneetan, Euskal Hezkuntza Sistema Publiko Burujabea ipar izango dituzten ekimenak babestu eta garatuko ditugu.

Bide eder honetan bidelagun izango zaitugulakoan, agur bero bat bilkide!